

ним. Досягнення цілей у такому механізмі, а основною є орієнтація маркетингової, а через неї інноваційної, інвестиційної і виробничо-збутової діяльності господарюючих суб'єктів на виявлення і всебічне використання існуючих і перспективних ринкових можливостей (для досягнення успіху в конкуренції, максимізації поточних і перспективних доходів тощо), можливе лише в разі узгодженої взаємодії всіх його систем і складових, а також при збереженні структурної цілісності. Узгодження роботи всіх систем забезпечує система мотивації, тому вона виступає як узгоджуюча і об'єднуюча.

1.Бузнi А.М. Методологiя i практика формування iнновацiйної стратегiї в державних i рeгiональних науково-виробничих системах: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.10.01 / Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 1999. – 35 с.

2.Бубенко П.Т. Рeгiональні аспекти iнновацiйного розвитку. – Харків: НТУ «ХПІ», 2002. – 316 с.

3.Леонов Я.В. Оцiнка попиту на ринку водопостачання та роль профспілок у побудові тарифної політики на комунальні послуги // Науково-практичний збірник. Спецвипуск №1 (34). – 2006. – С.211-217.

4.Малхотра, Нэresh К. Маркетинговые исследования. Практическое руководство: Пер. с англ. – 3-е изд. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2003. – 960с.

5.Чухрай Н.І. Формування iнновацiйного потенціалу підприємства: маркетингове i логістичне забезпечення. – Львів: Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2002. – 262 с.

6.Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка i організація iнновацiйної діяльності. – К.: Вид. центр «Академія», 2005. – 400 с.

Отримано 06.05.2008

УДК 65.011.8

І.А.ГРУЗІНА, канд. екон. наук

Харківський національний економічний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Розкривається сутність інноваційної діяльності, основні принципи її ефективної організації на підприємстві, виявлено основні проблеми, з якими стикаються українські підприємства у сучасних умовах, та запропоновано шляхи їхньої реалізації.

У сучасних умовах господарювання інноваційна діяльність служить могутнім каталізатором розвитку економіки, надійною гарантією високоєфективного бізнесу. Це обумовлено тим, що в ринковій економіці інновації являють собою інструмент конкуренції, оскільки ведуть до зниження собівартості, цін, зростання прибутку, створення нових потреб, притоку грошей, підвищення іміджу виробника нових продуктів, відкриття і захоплення нових ринків, у тому числі зовнішніх. Із загостренням конкуренції на світових і національних ринках, прискоренням внаслідок цього науково-технічного розвитку для переважної

більшості підприємств інноваційна діяльність стала об'єктом підвищеної і повсякденної уваги.

Важливість дослідження інноваційної діяльності з метою її ефективної організації на сучасних підприємствах підкреслюється більшістю вчених-економістів, серед яких С.Д.Ільєнкова, В.М.Гриньова, Т.І.Лепейко [5, 6]. Крім того, стрімкий розвиток інноваційної сфери України та очевидні переваги застосування новітніх досягнень науки у повсякденній діяльності вітчизняних підприємств змушують сучасних підприємців постійно шукати шляхи активізації інноваційної діяльності.

З огляду на це, мета даної статті полягає у виявленні та аналізі актуальних проблем, з якими найчастіше стикаються національні товаровиробники в процесі здійснення інноваційної діяльності.

Слід відзначити, що на теперішній час у літературі існує безліч трактувань сутності інноваційної діяльності. Так, одні автори [4] розглядають інноваційну діяльність як діяльність, що пов'язана з трансформацією результатів науково-технічної діяльності у новий або вдосконалений продукт, інші [9] – як системний вид діяльності колективу людей, спрямований на реалізацію в суспільну практику інновацій «під ключ» на базі використання і впровадження нових наукових знань, ідей, відкриттів та винаходів.

Г.Д.Ковальов [7] розглядає інноваційну діяльність як процес, спрямований на створення і практичну реалізацію нововведень, а автори [6] – як складну динамічну систему дії і взаємодії різних методів, факторів і органів управління, що займаються науковими дослідженнями, створенням нових видів продукції, вдосконаленням устаткування і предметів праці, технологічних процесів на основі досягнень науки й техніки.

На думку Р.А.Фатхутдінова [8], інноваційна діяльність – це процес зі стратегічного маркетингу, НДДКР, організаційно-технічної підготовки виробництва, виробництва та оформлення нововведень, їх впровадження і поширення в інші сфери. С.Д.Ільєнкова [5] під інноваційною діяльністю розуміє діяльність з доведення науково-технічних ідей, винаходів, розробок до результату, придатного для практичного використання.

Аналіз та узагальнення вищенаведених понять дозволив зробити висновок, що інноваційну діяльність можна розглядати як процес трансформації нових наукових знань, ідей, відкриттів і винаходів у новий або вдосконалений продукт.

Наслідком інноваційної діяльності виступає інновація, яка, згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» [1], є новоствореною

або вдосконаленою конкурентоспроможною технологією, продукцією або послугою, а також організаційно-технічним рішенням виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інновація на підприємстві покликана виконувати певні функції, основними з яких є [2]: відтворювальна, адже інновація являє собою важливе джерело фінансування розширеного відтворювання; інвестиційна, яка передбачає, що прибуток, отриманий за рахунок реалізації інновації, може використовуватися у різних напрямках, у тому числі й як капітал; стимулююча, згідно з якою отримання підприємством прибутку за рахунок реалізації інновації служить стимулом підприємства до нових інновацій; та таку, що сприяє науковому розвитку, адже кожна інновація є науковим здобутком підприємства, що підвищує його рівень і може стати кроком у подальшому інноваційному розвитку.

Розгляд функцій інновації свідчить про її комплексний характер, що характеризує інноваційну діяльність як досить складну і різнобічно спрямовану, що засновується на здобутках інтелектуальної праці і має конкретний прояв та забезпечує ефективність загальної діяльності підприємства. Однак, проблеми її ефективної організації на сучасних підприємствах тісно пов'язані з наявністю та структурою інвестиційних ресурсів. Пошук принципово нових каналів фінансування інноваційних процесів, інвестиційних потреб економіки України набуває особливої гостроти й значущості сьогодні – в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, нестачі власних фінансових коштів підприємств усіх форм власності для оновлення матеріальної бази, зростання виробництва, підвищення ділової активності у промисловій сфері, випуску продукції, конкурентоспроможної на світових ринках [3, 4, 7, 9, 10].

Отже, на нашу думку, відсутність інвестиційних ресурсів є головною причиною, що послаблює інноваційну активність українських підприємств. В умовах невизначеності вітчизняні підприємства намагаються залучити будь-які доступні ресурси та отримати можливість використати їх хоча б для виживання. У сучасних умовах у структурі інвестиційних ресурсів, які залучаються для фінансування інноваційної діяльності, переважають власні ресурси [3-7].

Слід завжди пам'ятати, що інвестиційні ресурси, які залучаються до інноваційної діяльності, внаслідок її специфічності мають бути орієнтовані на довгострокові результати, враховувати підвищений ризик, непередбачувані результати й одночасно потенційно високі прибутки.

При формуванні структури інвестиційних джерел, що будуть використовуватися інноваційним підприємством, за думкою багатьох

науковців [5-8], обов'язковим є врахування виду інновацій, типу підприємства за виконуваною інноваційною діяльністю, країни розміщення, кон'юнктури ринку та інших факторів. В Україні ця структура складається з власних, позикових і залучених коштів вітчизняних підприємств, коштів іноземних інвесторів, а також із бюджетних асигнувань.

Власні інвестиційні ресурси підприємства, серед яких чистий нерозподілений прибуток, спрямований на інноваційний розвиток, амортизаційні відрахування, іммобілізована в інвестиції частина оборотних коштів та реінвестована шляхом продажу частина основних фондів, є основним джерелом інновацій для українських підприємств [6, 10], але, нажаль, для більшості з них власних коштів недостатньо, і це, на наш погляд, зумовлює їх низьку інноваційну активність. Нестача внутрішніх ресурсів для фінансування інноваційних проектів змушує національних товаровиробників вдаватися до залучення коштів із зовнішніх джерел, які характеризуються високими обсягами, необхідністю зовнішнього контролю використання, складністю залучення, частковою втратою управління підприємством (за емісії акцій) [5, 6].

Серед залучених джерел фінансування перше місце займає можливість залучення акціонерного капіталу, який міг би стати основним способом фінансування. Однак, як стверджують фахівці [2-6], у цьому напрямі існують певні проблеми. Так, чимало підприємств втратили можливість залучати значні обсяги інвестиційних ресурсів, набувши за приватизації статусу закритих акціонерних товариств. Відкриті акціонерні товариства через загальну нерозвиненість фондового ринку та його інфраструктури, а також недовіру потенційних акціонерів до акціонерних товариств, не в змозі залучати значні обсяги фінансових ресурсів.

Що стосується підприємств неакціонерної організаційно-правової форми, то вони можуть використовувати додаткові внески інвесторів до статутного фонду, однак, за вступ до товариства нового учасника воно підлягає перереєстрації, що є у нашій країні досить трудомістким процесом.

Досить поширене на Заході джерело фінансування інноваційної діяльності у формі безкоштовного надання державними органами та комерційними структурами коштів на цільове інвестування (спонсорські кошти), не знайшло застосування в Україні через дефіцит бюджетних коштів.

Отже, позичкові інвестиційні ресурси в сучасних умовах розвитку економіки України в основному використовують для фінансування проектів з низьким рівнем ризику та чітко визначеними шляхами ус-

пішної реалізації проекту. У зв'язку з тим, що інноваційні проекти характеризуються підвищеним ризиком, довгостроковістю та непередбачуваністю результатів, даний вид ресурсів в інноваційній сфері має сьогодні обмежене застосування [6].

Найбільш розповсюдженим видом позичкових ресурсів є кредити банків та інших кредитних установ. Але в Україні через несприятливі умови тільки два зі ста підприємств, що впроваджували нововведення, здійснювали їх за рахунок кредитів банків. Комерційні банки на сьогоднішній день не зацікавлені у фінансуванні інноваційної діяльності через її ризикований характер та необхідність довготермінового кредитування. Крім того, відсутність досконалої системи відбору ефективних конкурентоспроможних інноваційних проектів та заходів щодо стимулювання участі банків в інноваційному процесі стримує банківські установи виділяти кошти на реалізацію проектів інноваційної сфери [10].

Останнім часом поряд з традиційними банківськими інструментами – кредитами – з'явилась нова форма фінансування спільних інноваційних проектів – фортфейтинг, яку, згідно з економічною літературою, можна визначити як купівлю у кредитора на безобіговій основі боргу, зазначеного в оборотному документі [3-7]. У разі, коли підприємству одноразово необхідна велика сума для інвестування з відстрочкою платежу на термін від шести місяців до семи років, використання фортфейтингу є дуже вигідним. З огляду на це, на нашу думку, фортфейтингова форма фінансування має безперечні перспективи в нашій країні.

Таке джерело фінансування інноваційного розвитку як випуск облігацій власної емісії практично не застосовується українськими підприємствами через нерозвиненість фондового ринку, неплатоспроможність попиту та невисокі розміри статутного фонду більшості підприємств (відповідно до чинного законодавства емісія облігацій може бути здійснена у розмірі не більше 25% суми статутного фонду). Крім того, емісійний дохід, який отримують від продажу облігацій, обкладається податком на прибуток [6], що також позбавляє вітчизняних товаровиробників бажання використовувати цей вид цінних паперів.

На Заході знайшли широке розповсюдження приватні інвестиції в інноваційну сферу. Так, у США близько 2 млн. так званих неформальних індивідуальних інвесторів, а щорічний обсяг відповідних капітальних вкладень складає 10-20 млрд. дол., які розподіляються між 30 тис. венчурних фірм. У свою чергу індивідуальні інвестори можуть розраховувати на дохід у розмірі 30-40% вкладеного капіталу вже через п'ять років. В Україні у зв'язку зі скрутним фінансовим станови-

щем спостерігаються лише поодинокі випадки вкладення коштів фізичними особами в інноваційні проекти [5-9].

Ще одним із різновидів довготермінового кредиту, який надається в натуральній формі, а погашається в розстрочку, є інвестиційний лізинг, який, на думку багатьох економістів, вважається одним із перспективних методів інноваційного інвестування та дієвим способом створення прогресивної виробничої бази для освоєння нововведень. Стрімке зростання за останнє десятиріччя обсягів лізингових операцій забезпечує йому друге місце за обсягом інвестицій після банківського кредиту [10].

В Україні широкому розвитку лізингу перешкоджають недосконалість законодавчої бази, високі кредитні ставки та податкова політика. У зв'язку з гострим дефіцитом капіталу у 25 областях діє усього трохи більше 16 лізингових компаній, більшість з яких є дочірніми банківськими структурами та компаніями, які створені промисловими організаціями для реалізації своєї продукції.

До грудня 1999 р. одним з небагатьох джерел фінансування інновацій як на галузевому, так і регіональному рівнях був Державний інноваційний фонд, джерелом формування якого були відрахування в розмірі 1% валового доходу підприємств. На зміну Держіннофонду прийшла Українська державна інноваційна компанія – небанківська фінансова установа, яка сьогодні не приймає значної участі у формуванні інвестиційних ресурсів підприємств [6].

Вагомим фактором активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств є бюджетна підтримка галузевої науки. Науково-технологічна та інноваційна політика держави має відрізнитися пріоритетною спрямованістю на забезпечення науково-технічного прогресу, розвиток наукоємних виробництв, подолання ресурсовитратного характеру виробництва та його технологічне оновлення, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Необхідним також є удосконалення фінансово-кредитного механізму в Україні у напрямі сприяння формуванню інноваційної моделі розвитку як важливої передумови подальшого виходу держави з кризи і забезпечення економічного зростання у майбутньому [6, 9, 10].

Таким чином, можна стверджувати, що на сьогоднішній день для ефективної реалізації інноваційних процесів необхідне відповідне фінансово-кредитне забезпечення всіх етапів інноваційної діяльності, під яким слід розуміти сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансово-кредитних ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на життєздатність економічних інновацій [9].

Основні причини низької інноваційної активності національних підприємств, що спостерігається на даний час, обумовлюються дією як внутрішніх (невеликий розмір статутних фондів, недостатність прибутку, розпилення амортизаційного фонду на поточні потреби), так і зовнішніх факторів (великий податковий тягар, нерозвиненість виробничої інфраструктури). В зазначених умовах лише невелика кількість стабільно діючих підприємств з коротким виробничим циклом у змозі вилучати частину власних коштів та спрямовувати їх на впровадження інновацій.

В умовах, що склалися, слід прагнути до залучення іноземних джерел фінансування інноваційної діяльності, зокрема прямих іноземних інвестицій, міжнародної науково-технічної допомоги, міжнародних і національних наукових та венчурних фондів. Венчурне підприємництво, що є невід'ємним елементом інноваційної моделі розвитку економіки, виконує функцію прискорювача інноваційного розвитку і здатне не тільки вивести економіку країни на вищий рівень, а й забезпечити прорив вітчизняних технологій на світові ринки [6, 9].

Крім того, більшої уваги слід приділяти такому джерелу інвестицій, як кошти населення. На відміну від українських громадян, серед яких не кожен здатний заощаджувати (навіть якщо доходи зростати-муть на 5-10% на рік), населення західних країн охоче довіряє свої заощадження різним фінансово-кредитним установам, купує цінні папери або прямо інвестує в інноваційні проекти.

Отже, за результатами проведеного дослідження, можна стверджувати, що вирішення проблем фінансово-кредитного забезпечення інноваційної діяльності підприємств України, сьогодні можливе за умов застосування комплексного фінансування. Особливу увагу слід приділяти розвитку кредитування комерційними банками та кредитними спілками, оскільки вони здатні залучити на свої рахунки великі суми коштів за впровадження певних заходів з боку держави щодо легалізації тіньового капіталу виробництв і домашніх господарств, адже розвиток даних фінансово-кредитних інститутів відбувається швидше, ніж інших.

1. Про інноваційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 40-IV.

2. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент. – СПб.: Питер, 2000. – 208 с.

3. Економіка і організація інноваційної діяльності / За ред. А.М.Степашука. – Тернопіль: Екон. думка, 2001. – 176 с.

4. Инновационная деятельность предприятия. Резервы совершенствования. Технико-экономические доказательства / Отдел строительной информации УкрИНТЭИ. – К.: УкрИНТЭИ, 1996. – 22 с.

5. Инновационный менеджмент / Под ред. С.Д.Ильенковой. – М.: ЮНИТИ, 2001. –

327 с.

6. Інвестування / В.М.Гриньова, В.О.Коюда, Т.І.Лепейко, О.П.Коюда / За заг. ред. В.М.Гриньової. – 2-ге вид, допрац. і доп. – Харків: ВД «Інжек», 2004. – 404 с.

7. Ковалев Г.Д. Основы инновационного менеджмента. – М.: Инфра - М, 1999. – 240 с.

8. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. – 2-е изд. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 624 с.

9. Черваньов Д.М., Чвокова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 1999. – 287 с.

10. Юркевич О.М. Фінансове забезпечення науково-технічної інноваційної діяльності // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С.106-113.

Отримано 21.04.2008

УДК 330.341.1

И.А.КАБАНЕЦ

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

НЕКОТОРЫЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ПРОЦЕССА ОСВОЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ ПРИ ЭКВИФИНАЛЬНОМ УПРАВЛЕНИИ

Предлагаются подходы к процедуре предварительной оценки процесса освоения инновационных проектов при эквифинальном управлении.

Одной из важнейших функций эквифинального управления, вытекающей из его определения, является постоянная экстраполяционная оценка последующего развития производственной ситуации, связанная с определением условий и предпосылок, уменьшающих энтропию процесса реализации инновационных проектов на основе принимаемой стратегии при получении минимального количества информации, необходимой для достижения целей оперативной корректировки на основе использования минимального количества дополнительных ресурсов.

Важное значение при этом имеет оценка самого состояния процесса, поскольку ее результаты будут определять эффективность экстраполяционных оценок, положенных в основу принимаемых решений по оперативному управлению дальнейшим ходом работ.

Эффективность эквифинального управления процессом реализации инновационных проектов на промышленном предприятии в значительной мере зависит от степени точности предварительной оценки самого процесса в соответствующий момент времени, определяемый шагом контроля, поскольку такая оценка позволяет предопределить содержание, характер и минимальный объем информации, необходимый для обеспечения дальнейшего эффективного функционирования управляющей системы и заблаговременно создать соответствующие